

Alaikäinen ja Kanta-palvelut - toimintamalli terveyden- huoltoon ja apteekkeille

Outi Lehtokari, Anniina Pyly, Marke Hietanen-Peltola, Kirsi Uusitalo

v. 1.2

08/2020

Versio	Päivämäärä	Tekijä	Kuvaus
1.0	12/ 2019	THL	Ensimmäinen versio
1.1	18.06.2020	THL	Huomioitu aok:n päätöksen vaikutukset 12 vuoden ikärajaa koskeviin määrittelyihin. Muutoksia etenkin luvussa 3. Päivitetty linkkejä.
1.2	25.8.2020	THL	Täsmennetty luvun 4 ensimmäistä kappaletta. Poistettu viimeinen lause virheellisenä.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Huoltajien ja alaikäisen oikeus päättää hoidosta	6
2.1 Huoltajien oikeudet	6
2.2 Alaikäisen oikeudet	6
3 Alaikäisen päätöskyvyn ja tietojen huoltajille luovuttamisen kirjaaminen	7
3.1 Alaikäisen kyky päättää hoidostaan	7
3.2 Alaikäisen informointi potilastiedoista ja päätöskykäiseksi arvioidun oikeuksista	7
3.3 Päätöskyvyn rakenteinen kirjaaminen sekä päätöskäkyisen alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille	7
3.3.1 Käyntiin/hoitajaksoon liittyvä alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille	9
3.3.2 Reseptiin liittyvä alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille	10
4 Tietojen näkymisen viivästäminen Omakannassa	12
4.1. Viivästäminen käyttö alaikäisen potilaskertomustiedoissa	12
4.2 Reseptin näyttämisen esto Omakannassa	12
5 Alaikäisen potilastietojen luovuttaminen huoltajille terveydenhuollossa, apteekissa ja Omakannassa	14
5.1 Alaikäisen tietojen näkyminen huoltajille Omakannassa siirtymäaikana	15
6 Potilaskertomukseen liittyvät muut tietojärjestelmät ja ajanvaraus	17
7 Lähteet: lainsäädäntö, ohjeet ja määräykset	18

1 Johdanto

Tämä toimintamalliohjeistus täydentää Potilastiedon arkiston ja Sähköisen lääkemääräyksen kansallisia toimintamalleja, kun on kyse alaikäisen potilaan hoidosta, hoidon kirjaamisesta ja alaikäisen potilastietojen luovuttamisesta hänen huoltajilleen.

Toimintamalliohjeet on kirjattu yleisellä tasolla. Näiden ohjeiden lisäksi tarvitaan tietojärjestelmäkohtaisia ohjeita terveydenhuollon ja apteekkien ammattihenkilöille sekä mahdollisesti myös paikallista ohjeistusta.

Huoltajilla on oikeus päättää lapsensa hoidosta siihen asti, kunnes lapsi on siihen itse kykenevä. Arvion alaikäisen kyvystä päättää hoidostaan tekee häntä hoitava terveydenhuollon ammattihenkilö. Kun alaikäinen on arvion mukaan kyvykäs hoitamaan itsenäisesti omaa asiaansa, voi hän halutessaan kieltää tietojensa luovuttamisen huoltajilleen. Silloin asian hoitoon liittyviä tietoja ei voida näyttää tai luovuttaa alaikäisen huoltajille.

Potilastietojärjestelmään kirjataan rakenteisesti tieto siitä, onko alaikäinen kykenevä hoitamaan asiaansa sekä päätöskykyiseksi arvioidun alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille. Kirjaus kohdistetaan selkeästi tiettyyn käyntiin/hoitojaksoon ja/tai reseptiin/resepteihin, sillä päätöskykyä arvioidaan aina suhteessa kyseisenä ajankohtana hoidettavaan asiaan.

Terveys­huollon ammattihenkilön tulee kirjata tieto alaikäisen päätöskyvystä ja päätöskykyisen alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille rakenteisesti potilastietojärjestelmään siinä vaiheessa, kun se on potilastietojärjestelmässä mahdollista. Siihen saakka terveydenhuollossa tulee noudattaa Terveys­ ja hyvinvoinnin laitoksen ohjetta [1/2016 Alaikäisen tietojen näyttäminen ja puolesta-asiointi \[1\]](#).

Kanta-palveluissa (Omakanta, Potilastiedon arkisto ja Reseptikeskus) on valmius toiminnallisuuden käyttöönottoon vuoden 2020 aikana. Käyttöönotto edellyttää muutoksia myös potilastietojärjestelmiin. Kun toiminnallisuus on otettu terveydenhuollossa käyttöön, poistuu tällä hetkellä Omakannassa käytössä oleva 10 vuoden ikäraja tietojen näyttämässä huoltajille. Yli 10-vuotiaiden alaikäisten tiedot näkyvät huoltajille Omakannassa niiden käyntien ja reseptien kohdalla, joihin on lisätty edellä mainittu tieto alaikäisen päätöskyvystä sekä päätöskykyiseksi arvioidun alaikäisen tahto omien potilastietojensa luovuttamisesta hänen huoltajilleen.

Alaikäisen oikeudelle päättää hoidostaan ei ole ikäraja. Arvio alaikäisen päätöskyvystä tehdään aina suhteessa hänen ikäänsä, kehitystasoonsa ja hoidettavaan asiaansa nähden. Minkä tahansa ikäinen lapsi tai nuori voi kieltää potilastietojensa luovuttamisen huoltajille, jos terveydenhuollon ammattihenkilö on arvioinut hänet kykeneväksi hoitamaan omaa asiaansa. Toiminnan periaate on, että kun alaikäinen ei ole kykenevä itse päättämään hoidostaan, näytetään tiedot huoltajille. Kun alaikäinen on arvion mukaan kykeneväinen päättämään hoidostaan, näytetään ne tiedot, jotka alaikäinen haluaa olevan omien huoltajiensa nähtävissä. Siirtymäaikaan tulee olemaan tilanteita, joissa yli 10-vuotiaan alaikäisen tietoja ei edelleenkään näy Omakannassa. Terveys­huollon ammattihenkilö ei voi takautuvasti kirjata tietoa alaikäisen päätöskyvystä ja tahdosta tietojen luovuttamisesta huoltajille niihin potilasasiakirjoihin tai resepteihin, jotka on tehty ennen toiminnallisuuden käyttöönottoa.

Tämän dokumentin ohjeistukset perustuvat Terveys­ ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemaan **toiminnalliseen määrittelyyn** [Alaikäisen tietojen luovuttaminen huoltajille terveydenhuollossa \[2\]](#), [lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista \(785/1992\) \[3\]](#) sekä [Sosiaali- ja terveysministeriön asetukseen potilasasiakirjoista \(298/2008\) \[4\]](#). Yleisiä linjauksia ja periaatteita on kuvattu lisäksi **yleiskuvauksessa** [Sähköinen puolesta-asiointi sosiaali- ja terveydenhuollossa \[5\]](#). Terveys­huollon rakenteista **kirjaamista** ohjeistetaan [Potilastiedon rakenteisen kirjaamisen oppaassa, osa 1 \[6\]](#).

Toiminnallinen määrittely 1.4 Alaikäisen tietojen luovuttaminen huoltajille terveydenhuollossa on päivitetty kesällä 2020 Apulaisoikeuskanslerin 11.5.2020 antaman päätöksen ([Dnro OKV/31/50/2019](#)) johdosta. Aikaisemmassa määrittelyversiossa 1.3 esitelty toimintamalli, jossa alle 12-vuotiaalle tuotettiin terveydenhuollon ammattihenkilön muutettavissa oleva oletusarvo päätöskyvystä, on poistettu. Ratkaisun toimintamalli alle 12 -vuotiaiden osalta ei vastaa potilaslain vaatimuksia. Samassa yhteydessä päivitettiin yleiskuvaus Sähköinen puolesta-asiointi sosiaali- ja terveydenhuollossa (1.2).

2 Huoltajien ja alaikäisen oikeus päättää hoidosta

2.1 Huoltajien oikeudet

Lapsen huoltajien on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi. Huoltajilla on oikeus päättää lapsen hoidosta ja muista henkilökohtaisista asioista. Huoltajat toimivat alaikäisen lapsensa edustajina ja edunvalvojina. He ovat vastuussa lapsistaan, kunnes lapset täyttävät 18 vuotta. Huoltajilla on myös oikeus saada tietoa ja tulla kuulluksi omaa lastansa koskevista asioista [7]. Heillä ei ole kuitenkaan oikeutta kieltää hoitoa, jota tarvitaan alaikäisen potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi [3].

2.2 Alaikäisen oikeudet

Alaikäisen mielipide häneen kohdistuvasta hoidosta on selvitettävä aina, kun se on hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden mahdollista. Alaikäisellä on oikeus päättää omasta hoidostaan silloin, kun hän on ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden siihen kykenevä. Tällöin alaikäistä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Ikäraja, jonka jälkeen alaikäinen olisi kykenevä päättämään hoidostaan ei ole olemassa, vaan terveydenhuollon ammattihenkilö arvioi päätöskyvyn jokaisen alaikäisen käynnin/hoidettavan asian kohdalla erikseen. Päätöskykyiseksi arvioidulla alaikäisellä on myös oikeus kieltää terveydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen luovuttaminen huoltajilleen tai muulle lailliselle edustajalleen [3].

[YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen](#) mukaan kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Alaikäisellä on yleissopimuksen mukaan myös oikeus yksityisyyteen vanhempien ja lapsen kanssa työskentelevien aikuisten osalta. Lapsen salassa pidettävien potilastietojen luovuttaminen huoltajille voi loukata lapsen yksityisyyttä, jos lapsi ei ole antanut tietojen jakamiseen lupaa [8]. Lapsen oikeuksien joutuessa ristiriitaan huoltajien oikeuksien kanssa on tilanne ensisijaisesti ratkaistava lapsen edun mukaisesti.

3 Alaikäisen päätöskyvyn ja tietojen huoltajille luovuttamisen kirjaaminen

3.1 Alaikäisen kyky päättää hoidostaan

Terveystieteiden ammattihenkilön tulee arvioida alaikäisen kyky hoitaa omaa asiaansa. Päätöskyvylle ja sen vaatiman arvion tekemiselle ei ole ikäraja. Alaikäisen itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää terveydenhuollon ammattihenkilön kannanottoa päätöskyvystä palvelutapah- tumakohtaisesti eli jokaisella käynnillä tai hoitojaksolla. Alaikäisen itsenäisen päätöskyvyn arviointi koskee pelkästään kyseistä yksittäistä käyntiä tai hoitojaksoa ja niihin liittyviä asiakirjoja.

Kun terveydenhuollon ammattihenkilö arvioi alaikäisen olevan kykenevä itsenäisesti päättämään hoidostaan, hänen on tehtävä tästä merkintä potilasasiakirjoihin ja kirjattava perusteet ratkaisulle [9]. Jos sairauden laatu tai ongelma on sellainen, että alaikäinen ei ole kykenevä hoitamaan sitä itsenäisesti, mutta asioi vastaanotolla yksin, on ammattihenkilön kirjattava keneen huoltajaan on oltu yhteydessä ja miten.

Lisätietoa: [Alaikäisen itsenäisen päätöskyvyn arviointi terveydenhuollossa](#) [10]

3.2 Alaikäisen informointi potilastiedoista ja päätöskykyiseksi arvioidun oikeuksista

Alaikäiselle annettavan informaation sisältö riippuu siitä, onko hänet arvioitu päätöskykyiseksi hoitamaan asiaansa. Terveystieteiden ammattihenkilön on kerrottava alaikäiselle potilastiedoista, niiden säilyttämisestä ja näkymisestä Omakannassa ja mahdollisissa muissa alueellisissa sähköisissä asiointipalveluissa. Ei-päätöskykyiselle alaikäiselle kerrotaan, että hänen potilastietonsa ovat hänen huoltajiensa saatavissa siihen saakka, kunnes hän täyttää 18 vuotta. Tärkeää on kertoa myös siitä, että vaikka alaikäinen ei nyt voi yksin päättää asioistaan, voi hän myöhemmin alaikäisenäkin itsenäisesti päättää hoidostaan, jos ammattilainen arvioi sen mahdolliseksi. Päätöskykyiselle alaikäiselle kerrotaan jokaisen käynnin/hoitojakson yhteydessä hänen oikeudestaan päättää omien tietojensa luovuttamisesta huoltajille ja siitä, että tiedot, jotka on kirjattu ennen kuin hänet on arvioitu päätöskykyiseksi tai joiden luovuttamiseen hän on antanut luvan, ovat huoltajien nähtävissä Omakannan kautta siihen saakka kunnes hän täyttää 18 vuotta. Alaikäisen päätöskyky voidaan arvioida erilaisiksi eri käynneillä ja hoitojaksoilla, jonka vuoksi annettava informaatio tulee aina sovittaa kyseiseen päätöskyvyn arviointiin. Tieto annetusta informaatiosta kirjataan potilasasiakirjoihin vapaamuotoisena tekstinä sen käynnin/hoitojakson yhteyteen, jolloin informaatio on annettu [4].

Lisätietoa: [Alaikäisen informointi potilasasiakirjoihin tehtävistä kirjauksista ja Omakannasta](#) [11]

3.3 Päätöskyvyn rakenteinen kirjaaminen sekä päätöskykyisen alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille

Alaikäinen voi kieltää käynnin tai hoitojakson tietojen sekä reseptien tietojen luovuttamisen huoltajille, jos terveydenhuollon ammattihenkilö on arvioinut kyseisen käynnin tai hoitojakson yhteydessä hänet päätöskykyiseksi. Tietojen luovuttamisella tarkoitetaan tietojen antamista huoltajille suullisesti tai paperitulosteina sekä näyttämistä Omakannassa. Päätöskyvyn arvioinnin tulos ja päätöskykyisen alaikäisen suostumus tai kieltäminen tietojen luovuttamisesta huoltajille koskee yksittäistä

käyntiä tai hoitojaksoa ja niihin liittyviä asiakirjoja. Sähköisen reseptin ollessa kyseessä tieto alaikäisen tietojen luovuttamisesta huoltajille kirjataan jokaisen reseptin kohdalla erikseen. Tieto päätöskyvystä ja päätöskykyisen alaikäisen tahto potilastietojen luovuttamisesta huoltajille on kirjattava asiaan liittyviin potilasasiakirjoihin [4]. Nämä tiedot kirjataan rakenteisesti käynnin/hoitojakson tietoihin ja resepteille (ks. luku 3.4).

Päätöskykyisen alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille tulee selvittää jokaisen käynnin ja hoitojakson yhteydessä myös niissä tilanteissa, kun alaikäisellä on joku aikuinen mukana vastaanotolla. Alaikäisen tahto pitää selvittää, koska mukana voi olla muu aikuinen kuin huoltaja tai alaikäinen voi haluta estää ei-mukana olevaa huoltajaa saamasta tietoja. Teknisesti tietojen luovuttamisen kieltä ei voi kohdistaa vain toiseen huoltajaan. Jos tietojen luovutus sallitaan, tiedot näkyvät Omakannassa kaikille huoltajille tai muulle lailliselle edunvalvojalle. Samoin jos tietojen luovutus kielletään, niitä ei luovuteta kenellekään huoltajista. Alaikäisen kirjautuessa itse Omakantaan, tiedot ovat hänelle näkyvissä.

Terveystietojen ammattihenkilö kirjaa tiedon alaikäisen kyvystä itsenäiseen päätöksentekoon ja päätöskykyiseksi arvioidun alaikäisen tahdon tietojen luovuttamisesta hänen huoltajilleen rakenteisesti potilaskertomusmerkintöjen ja reseptin määrittämisen yhteydessä Taulukon 1 mukaisesti. Vastuu merkinnän oikeellisuudesta on hoidosta vastaavalla terveydenhuollon ammattihenkilöllä. Kun tieto on kirjattu rakenteissa muodossa, Omakanta ja muut sähköiset asiointipalvelut voivat hyödyntää tietoa näyttäessään potilastietoja ja reseptejä huoltajille.

Päätöskyky ja päätöskykyisen alaikäisen kannanotto tietojen luovuttamisesta huoltajille voidaan kirjata minkä ikäiselle lapselle tahansa. Taulukossa 1. on kuvattu vaihtoehdot, joiden mukaisesti alaikäisen kannanotto tietojen luovuttamiseen huoltajille kirjataan. Jokin vaihtoehdoista tulee aina valita. Terveystietojen ammattihenkilön on pystyttävä tarvittaessa muuttamaan vaihtoehto.

Alaikäisen itsemääräämisoikeuden toteutuminen varmistetaan edellyttämällä terveydenhuollon ammattihenkilöä ottamaan jokaisella käynnillä tai hoitojaksolla ja reseptiin kantaa alaikäisen päätöskykyyn ja tietojen luovuttamiseen huoltajille. Toiminnallisuuden tarkoituksena on estää tilanteet, joissa alaikäisen arkaluontoisia tietoja luovutetaan huoltajalle vahingossa. Vaatimus päätöskykyyn ja päätöskykyisen alaikäisen tietojen luovuttamisen kannanoton kirjaamisesta toimii myös ammattihenkilön työn tukena ja turvana.

Taulukko1. Alaikäisen päätöskyky ja tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille

Vaihtoehto	Ammattihenkilön kirjaama tieto	Vaikutus tietojen luovuttamiseen huoltajille
Ei päätöskykyinen alaikäinen, tiedot luovutetaan huoltajille	Terveystietojen ammattihenkilö valitsee tämän vaihtoehdon arvioituaan hänet kykenemättömäksi päättämään hoidostaan.	Tiedot näytetään huoltajille Omakannassa ja voidaan luovuttaa huoltajille terveydenhuollossa
Päätöskykyinen alaikäinen, sallii tietojensa luovuttamisen huoltajille	Terveystietojen ammattihenkilö valitsee tämän vaihtoehdon arvioituaan, että alaikäinen on kyvykäs päättämään hoidostaan ja alaikäinen sallii tietojensa luovuttamisen huoltajille	Tiedot näytetään huoltajille Omakannassa ja voidaan luovuttaa huoltajille terveydenhuollossa
Päätöskykyinen alaikäinen, kieltää tietojensa luovuttamisen huoltajilta	Terveystietojen ammattihenkilö valitsee tämän vaihtoehdon arvioituaan, että alaikäinen on kyvykäs päättämään hoidostaan ja alaikäinen kieltää tietojensa luovuttamisen huoltajille.	Tietoja ei näytetä huoltajille Omakannassa eikä luovuteta huoltajille terveydenhuollossa.

Vaihtoehto	Ammattihenkilön kirjaama tieto	Vaikutus tietojen luovuttamiseen huoltajille
Alaikäisen päätöskyky ei tiedossa, tietoja ei luovuteta huoltajille	<p>Vaihtoehtoa saa käyttää vain silloin, kun alaikäistä ei ole tavattu, joten hänen kyvykkyyttään päättää omasta hoidostaan ei ole voitu arvioida eikä hänen tahtoaan omien potilastietojensa näyttämiseen ja luovuttamiseen huoltajille ole voitu selvittää. Esimerkiksi jos alaikäistä koskevaan palvelutapahtumaan muodostetaan terveydenhuollossa asiakirja ja ennen alaikäisen tapaamista, tulee ammattihenkilön kirjata palvelutapahtumaan tämä vaihtoehto. Vaihtoehto voidaan tallentaa myös niissä tilanteissa, joissa potilastietojärjestelmä tallentaa asiakirja ilman ammattihenkilön toimenpiteitä. Jos ammattihenkilö on kuitenkin ottanut kantaa huoltajille luovuttamisen kiellon tilaan aikaisemmin palvelutapahtumassa, ei aikaisempaa ammattihenkilön tallentamaa tietoa saa muuttaa potilastietojärjestelmän tarjoamalla oletuksella.</p> <p>Terveydenhuollon ammattihenkilön tulee muuttaa tämä vaihtoehto siinä vaiheessa, kun alaikäisen tahto on mahdollista selvittää.</p>	Tietoja ei näytetä huoltajille Omakannassa. Terveydenhuollon ammattihenkilön on varmistettava alaikäisen tahto ennen tietojen luovuttamista huoltajille.

3.3.1 Käyntiin/hoitajaksoon liittyvä alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille

Jokainen käynti tai hoitajakso muodostaa oman palvelutapahtuman. Palvelutapahtuma muodostuu myös käyntiä korvaavasta kontaktista kuten puhelinsoitosta tai etäkontaktista. Palvelutapahtuma sitoo kaikki kyseisen käynnin tai hoitajakson aikana tehdyt potilasmerkinnät, lähetteet ja tutkimukset yhteen.

Terveydenhuollon ammattihenkilön rakenteisesti kirjaama kannanotto alaikäisen päätöskyvystä koskee kaikkien kyseiseen käyntiin tai hoitajaksoon (palvelutapahtumaan) liittyvien tietojen näyttämistä huoltajille. Arvio alaikäisen päätöskyvystä ja hänen tahtonsa tietojen huoltajille luovuttamisesta kirjataan kerran käynnin tai hoitajakson (palvelutapahtuman) aikana. Hoitajaksojen aikana on otettava huomioon, että mikäli alaikäinen ei salli tietojen luovuttamista huoltajille, mitään hoitajakson tietoja ei silloin luovuteta huoltajille. Jos päätöskykyisen alaikäisen tahto tietojensa luovuttamiseen muuttuu hoitajakson aikana, tulee ammattihenkilön tällöin tehdä tarvittavat muutokset. Jos vain osa hoitajakson tiedoista on sellaisia, joita alaikäinen ei halua huoltajiensa tietoon, käytetään merkintöjen viivästämistoiminnallisuutta (ks. luku 4).

Päätöskykyisen alaikäisen tahto potilastietojen luovuttamisesta huoltajille kirjataan pääsääntöisesti potilaskertomusmerkintöjen syntymisen yhteydessä. Alaikäinen voi kuitenkin jälkikäteen esittää muutostoiveen koskien omien tietojensa luovuttamista huoltajilleen. Tieto tahdosta luovuttaa tiedot huoltajille on mahdollista jälkikäteen muuttaa vain sen palvelunantajan yksikössä, jossa alaikäisen päätöskyky on arvioitu. Tietoa tietojen luovuttamisesta huoltajille ei ole mahdollista päivittää toisen palvelunantajan yksiköissä. Potilastietojen huoltajille luovuttamisen kiellon poistaminen edellyttää hoidosta vastaavan ammattihenkilön ja alaikäisen potilaan välillä käytävää keskustelua ja potilaskertomusmerkintöjä.

Potilastietojärjestelmä tallentaa rakenteisesti Potilastiedon arkistoon tiedon alaikäisen tahdosta liittyen tietojen huoltajille luovuttamiseen. Tämä tieto määrittää, voidaanko käyntiin/hoitajaksoon (palvelutapahtumaan) liitettyjä potilaskertomustietoja luovuttaa huoltajille. Jos potilastietojen luovuttaminen huoltajille on kielletty, Omakanta ei näytä huoltajille mitään alaikäisen käyntiin/hoitajaksoon (palvelutapahtumaan) liittyvää tietoa, ei edes tietoa kyseisen käynnin olemassaolosta. Sama tieto koskee siis kaikkia käyntiin tai hoitajaksoon liittyviä potilaskertomusmerkintöjä, laboratorio- ja kuvantamistutkimuksia sekä läheteitä ja hoitopalautteita.

Lähteiden käsittelyssä terveydenhuollossa on huomioitava, että saapuvia läheteitä ei aina haeta Potilastiedon arkistosta, jonka kautta saisi tiedon lähettävän tahon kirjaamasta päätöskykyisen alaikäisen tahdosta tietojen luovuttamisesta huoltajille. Tämän vuoksi on suositeltavaa kirjata läheteeseen vapaamuotoisena tekstinä tiedoksi vastaanottavalle taholle, mikäli päätöskykyiseksi arvioitu alaikäinen on kieltänyt läheteeseen liittyvän käynnin tietojen luovuttamisen huoltajille. Vastaanottavan tahon tulee tehdä alaikäisen kyvykkyyden arviointi ensimmäisen käynnin yhteydessä uudelleen ja kirjattava käyntiin rakenteisesti päätöskykyisen alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajilleen.

Potilastietojen huoltajille luovuttamisen kieltä näytetään myös potilastietojärjestelmässä terveydenhuollon ammattihenkilölle aina, kun alaikäisen potilastietoja tarkastellaan. Mikäli käyntiin/hoitajaksoon (palvelutapahtumaan), johon terveydenhuollon ammattihenkilö on kirjaamassa potilaskertomusmerkintää, on aiemmin tallennettu tietojen huoltajille luovuttamisen kieltä, näytetään tieto kyseiseen käyntiin/hoitajaksoon (palvelutapahtumaan) liittyvien merkintöjen yhteydessä. Tieto huoltajille luovuttamisen kiellosta näytetään myös, kun haetaan toisen organisaation kirjaamia tietoja Potilastiedon arkistosta.

3.3.2 Reseptiin liittyvä alaikäisen tahto tietojen luovuttamisesta huoltajille

Reseptiä koskeva alaikäisen tahto tietojen huoltajille luovuttamisesta tallennetaan reseptin tietoihin. Tiedon kirjaa lääkkeen määrääjä, joka on määräämässä tai on aiemmin määrännyt kyseisen reseptin ja samalla arvioinut alaikäisen päätöskyvyn. Tieto päätöskykyisen alaikäisen tietojen luovuttamisesta huoltajille ei siirry automaattisesti käynnin tai hoitajakson tiedoista reseptille tai reseptiltä käynnille tai hoitajaksoille. Reseptille voidaan siis tallentaa eri tieto reseptitietojen huoltajille luovuttamisesta kuin käynnille tai hoitajaksoille. Potilastietojärjestelmä kuitenkin huomauttaa lääkkeen määrääjää, jos käyntiin/hoitajaksoon (palvelutapahtumaan) liittyvien tietojen luovuttaminen huoltajille on kielletty ja palvelutapahtumassa on kirjoitettu reseptejä, joiden tietojen luovuttamista huoltajille ei ole kielletty. Huomautus toimii myös päinvastoin eli potilastietojärjestelmä huomauttaa lääkkeen määrääjää, jos reseptin tietojen luovuttaminen huoltajille kielletään ja resepti on kirjoitettu sellaisen käynnin/hoitajakson (palvelutapahtuman) yhteydessä, jonka tietojen luovuttamista ei ole kielletty huoltajilta.

Myös reseptiin kohdistuvaa tietoa tietojen huoltajille luovuttamisesta on mahdollista muuttaa jälkikäteen. Tietoa huoltajille luovuttamisesta muutetaan korjaamalla reseptiä. Muukin kuin alkuperäinen lääkkeen määrääjä voi muuttaa tietoa huoltajille luovuttamisesta alaikäisen pyytäessä. Tällöin alaikäisen päätöskyky tulee arvioida. On kuitenkin suositeltavaa ohjata alaikäinen alkuperäisen lääkkeen määrääjän organisaatioon, jos reseptiin ei ole tarve tehdä muita muutoksia kuin lisätä tai poistaa huoltajille luovuttamisen kieltä, koska lääkitysmarkintöjä on voitu tehdä myös käyntiteksteihin. Kuten edellä todettu, huoltajille luovuttamisen kiellon lisääminen tai poistaminen edellyttää hoidosta vastaavan ammattihenkilön ja alaikäisen potilaan välillä käytävää keskustelua sekä potilaskertomusmerkintöjä. Mitätöityyn reseptiin ei ole mahdollista korjata tietoa tietojen huoltajille luovuttamisesta.

Reseptiä uusittaessa tieto huoltajille luovuttamisesta kopioituu muiden reseptitietojen mukana uudelle reseptille. Jos reseptin uusimispyyntöön on kiellosta huolimatta lisätty huoltajan puhelinnumero, huoltaja saa tiedon reseptin uusimisesta tekstiviestinä. Reseptikeskus ei pysty tarkista-

maan, kuka on puhelinnumeron omistaja. Jos aikaisemmalla reseptillä ei ole otettu kantaa alaikäisen päätöskykyyn ja alaikäisen tahtoon tietojen luovuttamisesta huoltajille, lääkkeen määräjän tulee kuitenkin kirjata tieto reseptille sitä uudistettaessa.

Apteekissa ei voida tehdä alaikäisen kyvykkyyden arviointia eikä alaikäisen pyynnöstä kirjata tahtoa reseptitietojen luovuttamisesta huoltajille reseptiin. Kyvykkyyden arviointi tehdään aina terveydenhuollossa. Kun apteekki kirjaa häiriötilanteessa alaikäiselle annettua paperi- tai puhelinreseptiä järjestelmään, on kirjattava myös tieto alaikäisen päätöskyvystä ja tahdosta tietojen luovuttamisesta huoltajille Taulukon 1. vaihtoehtojen ja lääkärin antaman tiedon mukaisesti. Puhelinreseptiä alaikäiselle kirjattaessa, tiedustellaan lääkäriltä, mikä vaihtoehtoista valitaan.

Jos paperireseptillä ei ole tietoa alaikäisen tahdosta, apteekki tallentaa reseptille vaihtoehdon "*alaikäisen päätöskyky ei tiedossa, tietoja ei luovuteta huoltajille*". Jos huoltaja hakee paperireseptillä lääkettä apteekista alaikäisen puolesta eikä reseptillä ole tietoa alaikäisen tahdosta, voidaan reseptille tallettaa vaihtoehto "*pätöskykyinen alaikäinen, sallii tietojensa luovuttamisen huoltajille*". Apteekki voi korjata valittua vaihtoehtoa jälkikäteen, jos apteekki on tallentanut tiedon alun perin virheellisesti.

Huoltajille luovuttamisen kieltö näytetään myös apteekki- ja potilastietojärjestelmässä ammattihenkilölle aina, kun alaikäisen reseptejä tarkastellaan.

4 Tietojen näkymisen viivästäminen Omakannassa

Potilastietojen näkymistä Omakannassa voidaan viivästää Potilastiedon arkiston yleisten toimintamallien mukaisesti. Yleensä asiakirjat näytetään kansalaisille Omakannassa heti, kun asiakirja on tallennettu Potilastiedon arkistoon. Asiakirjan näyttämistä Omakannassa voidaan erityistilanteissa viivästää, jos esimerkiksi on tarpeen, että terveydenhuollon ammattihenkilö keskustelee potilaan kanssa henkilökohtaisesti ennen asiakirjan näyttämistä. Viivästämistä varten asiakirjalle merkitään päivämäärä, mistä lähtien asiakirja voidaan näyttää Omakannassa. Viivästämis mahdollisuus koskee kaikkia merkintöjä, sekä tekstiä että esimerkiksi laboratoriotuloksia. Ammattihenkilö arvioi tapauskohtaisesti viivästyksen keston. Asiakirja voidaan erityistilanteissa viivästää pysyvästi, jolloin se ei näy kansalaiselle Omakannassa. Pysyvästi viivästäettäviä ovat asiakirjat, joiden arvioidaan vaarantavan potilaan terveyttä tai hoitoa, tai jonkun muun oikeuksia. **Viivästäminen estää aina potilastietojen näkymisen Omakannassa sekä alaikäiseltä itseltään, että hänen huoltajiltaan.** Jos kaikki käynnin tai hoitojakson asiakirjat ovat viivästäettyjä, ei alaikäiselle itselleen eikä huoltajille tule Omakantaan näkyviin mitään tietoa käynnistä/hoitojaksosta (palvelutapahtumasta) eikä sen ajankohta näy alaikäisen käyntien listassa.

4.1. Viivästäminen käyttö alaikäisen potilaskertomustiedoissa

Kun alaikäinen haluaa kieltää käynteihin tai hoitojaksoihin liittyvien tietojensa luovuttamisen huoltajille, käytetään pääasiallisesti luvussa 3. esiteltyä tietojen huoltajille luovutuskieltoa. Edellä olevien viivästämisohjeiden lisäksi, alaikäisen kohdalla viivästämistä käytetään, kun terveydenhuollon ammattihenkilö itse arvioi tietojen luovuttamisen huoltajille olevan alaikäisen oman edun vastaista. Viivästämistä voidaan käyttää niiden alaikäisten kohdalla, jotka eivät ole kykeneviä päättämään omasta hoidostaan sekä niiden, jotka ovat kykeneviä päättämään hoidostaan. Viivästämistä käytetään myös niissä tilanteissa, kun päätöskykyinen alaikäinen haluaa kieltää vain osan hoitojakson aikana kirjatusta tiedoista huoltajiltaan. Kun tietoja viivästäetään sen vuoksi, että tietoja ei saa näyttää **huoltajille** Omakannassa, tiedot viivästäetään siihen saakka kunnes alaikäinen täyttää 18 vuotta.

Viivästäminen kohdistuu potilastietojärjestelmässä aina yhteen merkintään, mutta viivästäminen estää kokonaan sen asiakirjan näyttämisen Omakannassa, johon merkintä on kirjattu. Potilastietojärjestelmät muodostavat asiakirjoja Potilastiedon arkistoon osin eri tavoin, joten potilastietojärjestelmäkohtaisissa ohjeissa on kerrottava, kuinka isoon osaan tiedoista viivästäminen kohdistuu. Viivästäminen toteutus ohjeistetaan tarkemmin tietojärjestelmäkohtaisissa ohjeissa.

4.2 Reseptin näyttämisen esto Omakannassa

Reseptin näyttämistä Omakannassa ei voi viivästää. Jos alaikäisen reseptin näkyminen huoltajille on tarpeen estää, eikä alaikäinen ole kyvykäs päättämään hoidostaan, voidaan reseptin tietojen näkyminen estää käyttämällä luvussa 3 esiteltyä tietojen huoltajille luovutuskieltoa, vaikka kieltö ei olisikaan alaikäisen oma tahdonilmaisu. Tätä poikkeusta voidaan käyttää esimerkiksi seksuaalirikosepäilytilanteissa. Kun käytetään tietojen huoltajille luovutuskieltoa, on huomioitava että resepti näkyy silloin alaikäisen omilla tunnuksilla Omakantaan kirjauduttaessa.

Poikkeustilanteissa, joissa reseptin tietojen näkyminen Omakannassa halutaan estää myös alaikäisen tunnuksilla kirjauduttaessa, voi reseptin kirjoittaa nimellä ja syntymäajalla ilman henkilötunnuksen loppuosaa. Tällöin lääkkeet voi hakea apteekista vain potilasohjeen avulla. Potilasohje on pidettävä tallessa, koska lääkkeitä ei saa apteekista ilman sitä. Jos potilastietojärjestelmä ei mah-

dollista nimellä ja syntymäajalla lääkkeen määräämistä henkilötunnuksen ollessa tiedossa, resepti kirjoitetaan paperireseptinä nimellä ja syntymäajalla. Näissäkin tilanteissa apteekki sähköistää reseptin ja ottaa samalla paperireseptin talteen apteekkiin. Lääkkeet voi hakea jatkossa vain samasta apteekista, josta ensimmäinen toimitus tehtiin. Kun resepti kirjoitetaan nimellä ja syntymäajalla, se ei näy alaikäisen Reseptikeskuksen tiedoissa. Terveystieteiden on silloin huolehdittava, että alaikäisen lääkitys on muulla tavalla hoitavien tahojen tiedossa esimerkiksi kirjaamalla lääkityksen tiedot potilaskertomustekstiin, joka on viivästetty.

5 Alaikäisen potilastietojen luovuttaminen huoltajille terveydenhuollossa, apteekissa ja Omakannassa

Alaikäisen tietoja voidaan luovuttaa huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle terveydenhuollossa ja apteekissa toimipisteessä asiointin yhteydessä tai sähköisten palvelujen (Omakanta ja alueelliset sähköiset asiointipalvelut) kautta.

Omakanta tai muu potilastietoja näyttävä sähköinen asiointipalvelu näyttää alaikäisen Potilastiedon arkistoon tallennetut potilasmerkinnät huoltajille, jos ammattihenkilön päätöskykyiseksi arvioima alaikäinen **ei** ole kieltänyt tietojen luovuttamista huoltajille. Sähköisissä palveluissa tiedot luovutetaan huoltajille, kun he ovat kirjautuneet palveluun käyttämällä vahvaa tunnistautumista ja huoltajuussuhde on varmistettu [Suomi.fi](https://www.suomi.fi) -valtuuksista [12]. Omakanta näyttää huoltajille samat terveystiedot, jotka alaikäinen itsekin näkee Omakannan kautta lukuun ottamatta huoltajille luovuttamisen kiellon alaisia tietoja.

Potilastietojärjestelmässä ja apteekkitietojärjestelmässä terveydenhuollon ammattilaiselle näkyy alaikäisen kiello käynnin ja/tai reseptin tietojen luovuttamisesta huoltajille tai tieto siitä, että alaikäisen tahtoa ei ole voitu selvittää. Tarkemmin tiedon näkyminen ohjeistetaan tietojärjestelmäkohtaisissa ohjeissa. Terveydenhuollon ammattihenkilö saa edellä mainitun tiedon, kun hän katsoo ja käyttää alaikäisen potilaan potilaskertomusmerkintöjä, läheteitä, hoitopalautteita ja reseptitietoja. Myös toisen terveydenhuollon palvelunantajan potilaskertomustietoihin ja resepteihin lisätty tietojen huoltajille luovutuskielto näytetään, kun tietoja haetaan ja katsellaan Kanta-palvelujen kautta. Tieto tietojen huoltajille luovuttamisesta on huomioitava myös silloin, kun alaikäisen potilastietoja luovutetaan vastaanottokäynnin yhteydessä tai huoltajan pyynnöstä paperitulosteina.

Kun alaikäisen hoito jatkuu toisessa organisaatiossa, potilastietojärjestelmä näyttää läheteeseen tai hoitopalautteeseen (eli siihen liittyvään palvelutapahtumaan) kirjatun tietojen huoltajille luovuttamisen kiellon. Kielto näytetään silloin, kun oman organisaation käynnillä/hoitojaksolla (palvelutapahtuma) ei ole vielä päätöskykyä arvioitu eikä kirjattu alaikäisen tahtoa tietojen luovuttamisesta huoltajille. Lisäksi läheteen tai hoitopalautteen tehneen organisaation kiello näytetään, vaikka myöhemmin omassa organisaatiossa tehdyn arvion perusteella todetaan, että alaikäinen ei kykene päättämään kyseisestä hoidosta. Lähete-hoitopalautteetjuun kohdistuva kiello näytetään, kun oman organisaation palvelutapahtuma on käynnistynyt toisen organisaation läheteen tai hoitopalautteen perusteella. **Tieto voidaan näyttää, jos potilastietojärjestelmä on hakenut toisen organisaation läheteitä tai hoitopalautteita Potilastiedon arkistosta.** Potilastiedon arkisto huolehtii siitä, ettei lähetettä näytetä Omakannassa lainkaan, jos läheteen tehnyt terveyskeskus on kirjannut läheteen tekoon liittyvään käyntiin, että alaikäinen kieltää tietojensa luovuttamisen huoltajille. Omakanta ei näissä tilanteissa näytä myöskään läheteen vastaanottavan tahon tallentamaa lähetettä.

Farmaseutti tai proviisori näkee reseptejä Reseptikeskuksesta hakiessaan, mikäli tietojen luovuttaminen huoltajalle on kielletty. Huoltajalle ei saa ilmaista, että osa tiedosta on rajattu pois hänen näkyvistään. Vaikka reseptillä on alaikäisen huoltajiin kohdistama kiello, se ei estä lääkkeen toimittamista aikuiselle, jos aikuinen tulee noutamaan reseptiä potilasohjeen perusteella tai tietää apteekin saaneen puhelinreseptin. Terveydenhuollossa tai apteekissa reseptin yhteenvetotulostetta tai ulkomaan matkaa varten tulostettava jäljennöstä tulostettaessa on otettava kantaa kenelle se tulostetaan. Jos tietoja tulostetaan huoltajan pyynnöstä, tulosteisiin eivät tule näkyviin huoltajilta kielletyt reseptit.

Taulukossa 2 on kuvattu, miten terveydenhuollon ammattihenkilön kirjaama tieto alaikäisen kyvykkydestä ja tahdosta tietojen luovuttamiseen huoltajille vaikuttaa.

Taulukko 2. Alaikäisen tietojen luovuttaminen huoltajille

Vaihtoehto	Vaikutus tietojen luovuttamiseen huoltajille
Ei päätöskykyinen alaikäinen, tiedot luovutetaan huoltajille	Tiedot näytetään huoltajille Omakannassa ja voidaan luovuttaa huoltajille terveydenhuollossa. Reseptitiedot voidaan luovuttaa huoltajille apteekissa.
Päätöskykyinen alaikäinen, sallii tietojensa luovuttamisen huoltajille	Tiedot näytetään huoltajille Omakannassa ja voidaan luovuttaa huoltajille terveydenhuollossa. Reseptitiedot voidaan luovuttaa huoltajille apteekissa.
Päätöskykyinen alaikäinen, kieltää tietojensa luovuttamisen huoltajilta	Tietoja ei näytetä huoltajille Omakannassa eikä luovuteta huoltajille terveydenhuollossa. Reseptitietoja ei voida luovuttaa huoltajille apteekissa. Reseptin yhteenvetoon tai jäljennökseen resepteistä ulkomaanmatkaa varten eivät tulostu reseptit, joiden luovuttaminen huoltajille on kielletty.
Alaikäisen päätöskyky ei tiedossa, tietoja ei luovuteta huoltajille	Tietoja ei näytetä huoltajille Omakannassa. Terveydenhuollon ammattihenkilön on varmistettava alaikäisen tahto ennen tietojen luovuttamista huoltajille. Reseptitietoja ei voida luovuttaa huoltajille apteekissa. Reseptin yhteenvetoon tai jäljennökseen resepteistä ulkomaanmatkaa varten eivät tulostu reseptit, joiden luovuttamiseen huoltajille ei ole voitu ottaa kantaa.

Omakanta näyttää alaikäiselle lokitiedot huoltajille Omakannan kautta luovutetuista tiedoista. Myös muissa asiointipalveluissa on tallennettava lokitiedot tilanteista, joissa huoltaja on asioinut alaikäisen puolesta ja käsitellyt alaikäisen tietoja. Omakanta näyttää myös alaikäiselle itselleen, mitkä palvelutapahtumien ja reseptien luovuttamiset huoltajille on kielletty. Alaikäinen ei pysty itse muokkaamaan kieltoja tietojen huoltajille luovuttamisesta Omakannan kautta. Jos hän haluaa muuttaa tahtoaan tietojen luovuttamisesta huoltajille, on hänen oltava yhteydessä hoitopaikkaansa. Omakanta ei näytä viivästettyjä tietoja alaikäiselle itselleen eikä hänen huoltajilleen.

5.1 Alaikäisen tietojen näkyminen huoltajille Omakannassa siirtymäaikana

Omakanta näyttää kaiken ikäisten alaikäisten tietoja huoltajille siinä vaiheessa, kun reseptiin tai käyntiin/hoitojaksoon on tallennettu terveydenhuollon ammattihenkilön rakenteisesti kirjaama tieto alaikäisen kyvykkyydestä päättää hoidostaan ja päätöskykyisen alaikäisen tahdosta tietojen luovuttamisesta huoltajille. Siirtymäaikana tullaan alaikäisten tietoja näyttämään Omakannassa kahdella eri perusteella:

- Vanhoilla potilastietojärjestelmillä (eli niillä, joilla ei ole edellä mainittua ominaisuutta käytössä) kirjatut potilaskertomustekstit ja reseptit, näytetään Omakannassa kuten tähän asti noudattaen 10-vuoden ikärajaa. Vain ne potilaskertomustekstit ja reseptit näytetään huoltajille, jotka ovat syntyneet lapsen ollessa alle 10-vuotias.
- Uusilla potilastietojärjestelmäversiolla (joissa edellä mainittu toiminallisuus on käytössä) kirjatut käynnit ja hoitotaksot sekä niihin liittyvät potilaskertomustekstit sekä reseptit Omakanta

näyttää tiedot kaiken ikäisten lasten huoltajille ja rajaa pois ne tiedot, joita huoltajille ei saa näyttää.

Siirtymäaika aiheuttaa myös sen, että joidenkin alaikäisten kohdalla jää osa potilaskertomusteksteistä ja resepteistä näkymättä Omakannassa kokonaan. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi seuraavassa tilanteessa:

Potilas on 13-vuotias. Hänen huoltajilleen näkyy Omakannassa ne potilastiedot, jotka ovat syntyneet hänen ollessaan alle 10-vuotias. Terveystietojärjestelmä, joka mahdollistaa alaikäisen kyvykkyyden ja tahdon tietojen huoltajille luovuttamisesta kirjaamisen potilaan ollessa 12-vuotias. Käyttöön oton hetkestä eteenpäin terveydenhuollon ammattihenkilö on pystynyt kirjaamaan tiedon huoltajille luovuttamisesta potilaskertomukseen ja resepteille. Omakanta pystyy näyttämään tämän tiedon perusteella alaikäisen potilasasiakirjat ja reseptit huoltajille. Niitä potilastietoja ja reseptejä, jotka ovat syntyneet potilaan ollessa 10-12-vuotias, Omakanta ei voi siis näyttää huoltajille, koska niistä puuttuu tieto potilastietojen huoltajille luovuttamisesta. Näiden tietojen luovuttaminen huoltajille on tarvittaessa hoidettava edelleen paperimuodossa. Terveystietojärjestelmän ammattihenkilö ei voi kirjata tietoa potilastietojen huoltajille luovuttamisesta takautuvasti alaikäisen potilaskertomukseen tai resepteille eli niihin potilastietoihin, jotka on kirjattu ennen uuden potilastietojärjestelmäversion käyttöönottoa.

Lisätietoja siirtymäajan vaikutuksista alaikäisen tietojen näkymiseen huoltajille Omakannassa saa toiminnallisesta määrittelystä [Alaikäisen tietojen luovuttaminen huoltajille terveydenhuollossa](#) [2].

6 Potilaskertomukseen liittyvät muut tietojärjestelmät ja ajanvaraus

Käyntiin/hoitajaksoon (palvelutapahtumaan) ja kaikkiin käyntiin liittyviin potilaskertomusmerkintöihin tai resepteihin liittyvä tietojen huoltajille luovutuskielto näytetään potilastietojärjestelmässä terveydenhuollon ammattihenkilölle, kun hän katsoo alaikäisen potilaan tietoja (luku 5). Tätä potilastietojen huoltajille luovutuskiellon näyttämistä ei kuitenkaan edellytetä muilta tietojärjestelmiltä, kuten kuvantamisen järjestelmiltä tai laboratoriojärjestelmiltä, mikäli niissä ei muodosteta palvelutapahtumaa. Huoltajan tiedustellessa alaikäisen tietoja, jotka on tallennettu muihin tietojärjestelmiin, tulee ajantasainen tieto alaikäisen potilastietojen huoltajille luovuttamisesta tarkistaa käytössä olevan pääpotilastietojärjestelmän kautta.

Ajanvaraukseen on mahdollista kirjata kielto tietojen huoltajille luovuttamisesta, kun potilastietojärjestelmässä/ajanvarausjärjestelmässä on otettu käyttöön Kanta-palvelujen määrittelyjen mukaiset ajanvarausasiakirjat ellei käytössä oleva järjestelmä mahdollista muuta. Ajanvaraukseen merkitty kielto tietojen huoltajille luovuttamisesta ei periydy sitä koskevalle käynnille. Käyntiin liittyvä alaikäisen kannanotto tietojen luovuttamisesta huoltajille kirjataan luvun 3. ohjeistuksen mukaisesti.

Lisätietoa *Sote-ajanvaraus - yleiskuvaus ja terveydenhuollon ajanvarausratkaisujen kansalliset vaatimukset (THL, 2020)* [13]

Ajanvarauksen näyttämiseen huoltajille, sähköisissä asiointipalveluissa tai Omakannassa, ei käytetä tässä toimintamallikuvauksessa esiteltyä toiminnallisuutta eli rakenteista kirjaamista alaikäisen päätöksyvyydestä ja tahdosta tietojen luovuttamisesta huoltajille. Tässä dokumentissa esitellyn käyntiin/hoitajaksoon (palvelutapahtumaan) tai reseptiin liittyvän tietojen huoltajille luovutustiedon voi kirjata vain terveydenhuollon ammattihenkilö, joka on arvioinut alaikäisen kyvykkyyden päättää omasta hoidostaan. Ajanvarauksen voi jättää lapsen tahdosta näyttämättä huoltajille ilman päätöksyvyyden arviointia. Sähköiset ajanvarauspalvelut, joissa alaikäinen voi itse varata ajan, kysyvät ajan varaamisen yhteydessä, salliiko alaikäinen ajanvarauksen tietojen näyttämisen huoltajille. Jos alaikäinen varaa aikaa terveydenhuollosta puhelimitse tai paikanpäällä, kysytään alaikäiseltä ajanvarauksen yhteydessä, salliiko hän ajanvarauksen näkyvän huoltajille. Ajanvaraukseen liittyvän kiellon tietojen luovuttamisesta voi kirjata myös muu terveydenhuollossa työskentelevä henkilö, kuten sihteeri. Varsinainen kyvykkyyden arviointi ja päätös potilastietojen näyttämisestä huoltajille tehdään aina erikseen kontaktissa alaikäiseen ajanvarauksen toteuduttua. Alaikäinen voi siis varata ajan terveydenhuoltoon ilman että huoltajat saavat siitä tietoa, mutta varsinainen päätöksyvyyden arviointi voidaan tehdä vain käynnin yhteydessä tai esimerkiksi puhelimesta terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta.

Jos alaikäinen on kieltänyt ajanvarauksen näkyvän huoltajille, huoltajalle ei saa myöskään lähettää ajanvarauskirjettä, tekstiviestimuistutusta tai laskua peruuttamatta jääneestä ajanvarauksesta. Jos ajanvarauspalvelua käyttää alaikäinen tai alaikäiselle ollaan tekemässä ammattilaisen toimesta ajanvarausta vuorovaikutteisesti alaikäisen kanssa, on alaikäiselle näytettävä tai selvitettävä myös mahdolliset maksuihin ja vahvistuksiin liittyvät yhteydenotot (esim. voiko käynnistä tulla käyntimaksu / lasku tai muistutus postitse kotiin, voiko saapumatta jätetystä varauksesta tulla sakkomaksu kotiin postitse). Varauksen tekeminen pitää voida keskeyttää, mikäli alaikäinen päättää näiden yhteydenottojen vuoksi jättää ajan varaamatta.

Omakanta ei näytä huoltajille ajanvarausta, jos ajanvaraukseen on merkitty kielto tietojen huoltajille luovuttamisesta. Ajanvarausta ei näytetä myöskään silloin, jos siihen liittyvään käynnin kirjaukseen liittyy kielto tietojen luovuttamisesta huoltajille.

7 Lähteet: lainsäädäntö, ohjeet ja määräykset

Viittaus	Dokumentti/ sivusto	Kuvaus/ Käyttötarkoitus	Lähde
[1]	Ohje 1/2016 Alaikäisen tietojen näyttäminen ja puolesta-asiointi	Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohje	https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/ohjeet-ja-soveltaminen/ohjeet
[2]	Alaikäisen tietojen luovuttaminen huoltajille terveydenhuollossa	Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisema toiminnallinen määrittely, versio 1.4	https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/maaraykset-ja-maarittelyt/maarittelyt-terveydenhuololle
[3]	Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)	Potilaan asemaan ja oikeuksiin terveyden- ja sairaanhoitoa järjestettäessä sovelletaan tätä lakia, jollei muussa laissa toisin säädetä	https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920785
[4]	Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista (298/2008)	Tätä asetusta sovelletaan potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettävien asiakirjojen laatimiseen sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämiseen	https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090298
[5]	Sähköinen puolesta-asiointi sosiaali- ja terveydenhuollossa - Yleiskuvaus	Dokumentti tarjoaa yleiskuvauksen sähköiseen puolesta-asiointiin sosiaali- ja terveydenhuollossa. Versio 1.2	https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/maaraykset-ja-maarittelyt/maarittelyt-sotelle-yhteisesti
[6]	Potilastiedon rakenteisen kirjaamisen opas osa 1, versio 2018	Terveydenhuollon rakenteisen kirjaamisen opas	https://thl.fi/documents/920442/2902744/Kirjaamisopas+osa+1+++final+2018.pdf/5395585e-324f-4ac5-86d6-106e27979e77
[7]	Laki lapsen huollosta ja tapaamis-oikeudesta 361/1983	Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti	https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361

Viittaus	Dokumentti/ sivusto	Kuvaus/ Käyttötarkoitus	Lähde
[8]	YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991	Tässä yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin.	https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2
[9]	Potilasasiakirjojen laatiminen ja käsittely - Opas terveydenhuololle (2012)	Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:4	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3337-8 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/alaikaisen-itsenaisen-paatoskyvyn-arviointi-terveydenhuollossa
[10]	Alaikäisen itsenäisen päätöskyvyn arviointi terveydenhuollossa	Terveydenhuollon palveluissa tulee selvittää alaikäisen lapsen ja nuoren mielipide hoitoonsa aina, kun se hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden on mahdollista.	https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/alaikaisen-itsenaisen-paatoskyvyn-arviointi-terveydenhuollossa
[11]	Alaikäisen informointi potilasasiakirjoihin tehtävistä kirjauksista ja Omakannasta	Lisätietoa informaation antamisesta alaikäiselle	https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/alaikaisen-itsenaisen-paatoskyvyn-arviointi-terveydenhuollossa#Informointi
[12]	suomi.fi – valtuudet		https://www.suomi.fi/valtuudet/
[13]	Sote-ajanvaraus - yleiskuvaus ja terveydenhuollon ajanvarausratkaisujen kansalliset vaatimukset	Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisema dokumentti, joka on osa sosiaali- ja terveyspalvelujen ajanvarauksen päivitettyjä kansallisia määrittelyjä.	https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/maaraykset-ja-maarittelyt/maarittelyt-sotelle-yhteisesti/sahkoisen-ajanvarauksen-maarittelyt